Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

6. detsember 2012*

Põllumajandus — Määrus (EMÜ) nr 3665/87 — Artikkel 11 — Eksporditoetused — Toetusetaotlus eksporditud kauba kohta, mille eest ei ole õigust toetust saada — Halduskaristus

Kohtuasjas C-562/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Bundesfinanzhofi (Saksamaa) 7. septembri 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 9. novembril 2011, menetluses

Société d'Exportation de Produits Agricoles SA (SEPA)

versus

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: M. Ilešič (ettekandja) viienda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud E. Levits ja M. Safjan,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 2. oktoobri 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— Société d'Exportation de Produits Agricoles SA (SEPA), esindaja: *Rechtsanwalt* D. Ehle,

— Austria valitsus, esindaja: C. Pesendorfer,

— Euroopa Komisjon, esindajad: G. von Rintelen ja B. Burggraaf,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada komisjoni 27. novembri 1987. aasta määruse (EMÜ) nr 3665/87, milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad (EÜT L 351, lk 1), muudetud komisjoni 2. detsembri 1994. aasta määrusega (EÜ) nr 2945/94 (EÜT L 310, lk 57) ja komisjoni 18. märtsi 1997. aasta määrusega (EÜ) nr 495/97 (EÜT L 77, lk 12), artikli 11 lõiget 1.

2 See taotlus esitati Société d'Exportation de Produits Agricoles SA (SEPA) ja Hauptzollamt Hamburg-Jonasi vahelises vaidluses seoses halduskaristusega, mis oli SEPA-le määratud eksporditoetuse alusetu taotluse eest.

Õiguslik raamistik

3 Määrus nr 3665/87 tunnistati kehtetuks ja asendati komisjoni 15. aprilli 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 800/1999, milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad (EÜT L 102, lk 11, ja parandus EÜT 1999, L 180, lk 53; ELT eriväljaanne 03/25, lk 129), mis tunnistati hiljem kehtetuks ja asendati komisjoni 7. juuli 2009. aasta määrusega (EÜ) nr 612/2009, milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad (ELT L 186, lk 1). Põhikohtuasjas on siiski kohaldatav määrus nr 3665/87 muudetud redaktsioonis.

4 Määrusega nr 2945/94 muudetud määruse nr 3665/87 artikli 11 lõikes 1 oli sätestatud:

„Kui leitakse, et eksportija on eksporditoetuse saamiseks taotlenud kohaldatavast suuremat toetust, vastab kõnealuse ekspordi toetus tegelikult eksporditud toodete suhtes kohaldatavale toetusele, mida vähendatakse:

a) poolega taotletud ja tegelikule ekspordile kohaldatava toetuse vahest;

b) taotletud ja tegelikule ekspordile kohaldatava toetuse kahekordse vahe võrra, kui eksportija esitab tahtlikult valeandmed." [Siin ja edaspidi on osundatud määrust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.]

5 Artikli 11 lõike 1 teises lõigus oli täpsustatud, et „[t]aotletud toetusena käsitatakse [taotleja] esitatud teabe alusel arvutatud summat".

6 Artikli 11 lõike 1 kolmandas lõigus oli sätestatud:

„Punktis a sätestatud sanktsiooni ei kohaldata:

[a)] vääramatu jõu korral;

[b)] erandjuhtudel, kui pärast seda, kui pädev asutus on ekspordideklaratsiooni või maksedeklaratsiooni vastu võtnud, ilmnevad eksportijast olenemata asjaolud ja saades nendest asjaoludest teada, teatab eksportija nendest […] pädevatele asutustele, välja arvatud juhul, kui pädev asutus on juba kindlaks teinud, et taotletud toetus ei ole õiguspärane;

[c)] kui taotletud toetuse puhul on tegemist ilmse veaga, mida tunnustab pädev asutus;

[…]."

7 Artikli 11 lõike 1 neljandas lõigus oli ette nähtud:

„Kui lõike 1 punktides a ja b sätestatud vähendamise tulemuseks on negatiivne summa, maksab kõnealuse negatiivse summa eksportija.”

8 Määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu punkti b muudeti 26. märtsil 1997 jõustunud määrusega nr 496/97 järgmiselt:

„[…]

b) erandjuhtudel, kui eksportija, saades teada, et taotletud toetus on liiga suur, teatab sellest viivitamata kirjalikult pädevale asutusele, välja arvatud juhul, kui pädev asutus on eksportijat teavitanud kavatsusest taotlust kontrollida või kui eksportija on kõnealusest kavatsusest mõnel muul moel teada saanud või pädev asutus on juba kindlaks teinud, et taotletud toetus ei ole õiguspärane”.

9 Määruse nr 3665/87 artiklis 13 oli sätestatud:

„Toetust ei anta toodetele, mis pole veatu ja standardse turustuskvaliteediga, ega inimtoiduks mõeldud toodetele, mille omadused ja seisukord välistavad nende kasutamise kõnealusel eesmärgil või piiravad seda oluliselt.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

10 SEPA esitas ajavahemikul 1997. aasta veebruarist 1998. aasta jaanuarini Zollamt Hallbergmoosile (Hallbergmoosi tollibüroo) ekspordideklaratsioonid veiseliha partiide kohta. Koos ekspordideklaratsioonidega esitas ta veterinaarasutuste väljastatud terviseohutuse sertifikaadid, mis sisaldasid teavet selle kohta, et liha on pärit Saksamaa „kinnistest” tapamajadest, kus tapetakse haigeid loomi ja loomi, kes tuleb tappa kiiresti erakorralistel põhjustel.

11 Kõnealuse kauba tollivormistuse läbiviimiseks pädev kesktollibüroo Hauptzollamt Landshut edastas saadud ekspordideklaratsioonid Hauptzollamt Hamburg-Jonasile, kes oli vastavalt Euroopa Liidu ühisele põllumajanduspoliitikale pädev asutus eksporditoetuste määramiseks ja maksmiseks. Hauptzollamt Landshut ei edastanud Hauptzollamt Hamburg-Jonasile siiski kõiki terviseohutuse sertifikaate, mille SEPA oli ekspordideklaratsioonidele lisanud.

12 Hauptzollamt Hamburg-Jonas, kes oli SEPA-le määranud ja välja maksnud toetusi kogusummas 1 633 436 Saksa marka, nõudis hiljem 15. ja 22. novembri 1999. aasta otsustes nende toetuste tagasimaksmist põhjusel, et määruse nr 3665/87 artiklis 13 osutatud veatu ja standardse turustuskvaliteedi tingimus ei olnud täidetud.

13 Hauptzollamt Hamburg-Jonas leidis ametiasutuste 16. septembril 1997 läbi viidud kontrolli põhjal, et kinnistest tapamajadest pärit liha ei ole veatu ja standardse turustuskvaliteediga.

14 SEPA vaidlustas asjaomaste toetuste tagasimaksmise kohtus. Kuivõrd kinnistel tapamajadel olid veterinaartõendid selle kohta, et liha sobib inimtoiduks, ning tolliformaalsuste täitmiseks olid esitatud ka terviseohutuse sertifikaadid, siis väitis SEPA, et eksporditud lihapartiide veatu ja standardne turustuskvaliteet on väljaspool kahtlust.

15 Euroopa Kohus on märkinud vastuseks Bundesfinanzhofi eelotsusetaotlusele, et toote turustatavus „normaalsetes tingimustes” on mõiste „veatu ja standardne turustuskvaliteet” olemuslik osa ning põhikohtuasjas vaidluse all olevat liha, mille tootmine, käitlemine ja turustamine on märkimisväärselt piiratud, isegi kui see vastab terviseohutuse nõuetele ning on kauplemise esemeks, ei saa pidada

turustatavaks „normaalsetes tingimustes” (26. mai 2005. aasta otsus kohtuasjas C-409/03: SEPA, EKL 2005, lk I-4321, punktid 26 ja 30). Selle kohtuotsuse järel jäeti SEPA kaebus rahuldamata ja asjaomaste toetuste tagasimaksmise otsus jõustus lõplikult.

16 Pärast 15. ja 22. novembri 1999. aasta tagasimaksmise otsuseid määras Hauptzollamt Hamburg-Jonas lisaks 23. novembri 1999. aasta otsusega SEPA-le määruse nr 3665/87 muudetud redaktsiooni artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud karistuse. Karistuse suurus oli 816 718 Saksa marka.

17 SEPA esitas selle karistuse määramise otsuse peale vaide, mille Hauptzollamt Hamburg-Jonas rahuldas osas, milles asjaomane otsus puudutas lihapartiisid, mille kohta oli Hauptzollamt Landshut lisanud edastatud ekspordideklaratsioonile terviseohutuse sertifikaadi. Hauptzollamt Hamburg-Jonas leidis siinkohal, et juhtudel, mil temale edastatud dokumentidest võis välja lugeda, et liha on pärit kinnistest tapamajadest, ei olnud artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punkti a kohaldamise eelduseks olevad tingimused täidetud.

18 Pärast seda, kui Hauptzollamt Hamburg-Jonas oli 3. mai 2002. aasta ja 8. aprilli 2004. aasta muutmisotsustega esialgu määratud karistuse summat 62 723 euro võrra vähendanud, otsustas ta 31. jaanuaril 2006 jätta SEPA vaide ülejäänud osas rahuldamata.

19 SEPA esitas selle otsuse peale Finanzgericht Hamburgile kaebuse, mille viimane 8. septembri 2008. aasta otsusega rahuldamata jättis. Selle kohtuotsuse peale esitatud kassatsioonkaebus on hetkel Bundesfinanzhofi menetluses.

20 Kuna Bundesfinanzhof leidis, et vaidluse lahendamiseks on vaja tõlgendada määruse nr 3665/87 muudetud redaktsiooni artikli 11 lõiget 1, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas sanktsiooni tuleb kohaldada eksportija suhtes, kes esitab toetusetaotluse eksporditoetuse saamiseks olulisi fakte õigesti kajastades, kuigi tal tegelikult puudub õigus eksporditud kauba eest toetust saada?”

Eelotsuse küsimuse analüüs

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimuses sisuliselt teada, kas määruse nr 3665/87 muudetud redaktsiooni artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud vähendamist kohaldatakse juhul, kui eksportija on heauskselt ning asjaomase kauba olemust ja päritolu täpselt kirjeldades esitanud taotluse eksporditud kauba kohta, mille eest tal ei ole õigus toetust saada.

22 SEPA leiab, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt. Ta rõhutab, et ekspordideklaratsioonides oli asjaomaste lihapartiide kohta märgitud, et need on pärit kinnistest tapamajadest, ning deklaratsioonidele olid lisatud terviseohutuse sertifikaadid. Alles hiljem, kui SEPA-le oli teatavaks saanud Saksa pädevate ametiasutuste juhend, mille kohaselt ei vasta kinnistest tapamajadest pärit liha määruse nr 3665/87 artiklis 13 sätestatud veatule ja standardsele turustuskvaliteedile, ning kui sellekohane seisukoht oli kinnitust leidnud ka eespool viidatud kohtuotsuses SEPA, võis ta teada, et tal ei ole õigust asjaomase ekspordi eest toetust saada. Neil asjaoludel ei ole määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud sanktsiooni kohaldamine põhjendatud.

23 Austria valitsus jagab seda seisukohta. Komisjon leiab seevastu, et esitatud küsimusele tuleb vastata jaatavalt.

24 Sellega seoses olgu kõigepealt meenutatud, et määruse nr 3665/87 muudetud redaktsiooni artikli 11 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud vähendamist tuleb kohaldada mitte üksnes juhul, kui maksmisele kuuluv toetus on eksportija taotletud toetusest väiksem, vaid ka siis, kui ilmneb, et mingit toetust ei maksta, st toetussumma võrdub nulliga (vt määruse nr 800/1999 artikli 51 lõike 1 kohta, mille sõnastus vastab määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 sõnastusele, 27. aprilli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-27/05: Elfering Export, EKL 2006, lk I-3681, punkt 27, ning 24. aprilli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-143/07: AOB Reuter, EKL 2008, lk I-3171, punkt 22). Nimetatud juhtudel on tulemuseks negatiivne summa, mille maksab määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 neljanda lõigu kohaselt eksportija.

25 Seejärel tuleb meenutada, et vähendamise mehhanismi sisuks on määrata karistuseks summa, mille suurus määratakse kindlaks sõltuvalt summast, mis oleks eksportijale taotletud toetuse andmise korral alusetult makstud. Kõnealune sanktsioon on eksporditoetuste süsteemi lahutamatu osa ning sellel puudub kriminaalõiguslik olemus (vt selle kohta 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-210/00: Käserei Champignon Hofmeister, EKL 2002, lk I-6453, punkt 43; eespool viidatud kohtuotsus AOB Reuter, punkt 18, ning 5. juuni 2012. aasta otsus kohtuasjas C-489/10: Bonda, punkt 30).

26 Vastutus, millel kõnealune sanktsioon põhineb, on olemuselt objektiivne. Sellest järeldub, et määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud vähendamist tuleb kohaldada ka juhul, kui eksportija süü puudub (eespool viidatud kohtuotsus AOB Reuter, punktid 17 ja 19, ning 28. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-367/09: SGS Belgium jt, EKL 2010, lk I-10761, punkt 58).

27 Lõpetuseks tuleb meenutada, et juhul, kui pädevad asutused on ekspordideklaratsioonid esialgu vastu võtnud ja pärast vastuvõtmist tuvastatud asjaolude alusel selgub, et asjaomase ekspordi alusel õigust toetusele ei teki, kuulub määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a ette nähtud sanktsioon põhimõtteliselt kohaldamisele (eespool viidatud kohtuotsus AOB Reuter, punktid 27 ja 30).

28 Viidatud Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et ei saa nõus olla SEPA argumentatsiooniga, mida toetab Austria valitsus ning mille kohaselt muutub määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud sanktsioon kohaldamatuks üksnes selle asjaolu tõttu, et eksportija tegutses heauskselt ja andis oma ekspordideklaratsioonidega hõlmatud kauba olemuse ja päritolu kohta täpse kirjelduse. Erinevalt määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktist b kohaldatakse lõike 1 esimese lõigu punkti a muu hulgas juhtudel, kui eksportija on kauba olemusele ja päritolule tuginedes leidnud ja kinnitanud, et kaup on veatu ja standardse turustuskvaliteediga, ning kui hiljem selgub, et esitatud teave oli ebaõige (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus SGS Belgium jt, punktid 57-59).

29 Euroopa Kohus on sellega seoses varem selgitanud, et isegi kui eksportija sõnaselgelt ei deklareeri, et asjaomane kaup on veatu ja standardse turustuskvaliteediga, kinnitab ta toetusetaotluse esitamisega siiski kaudselt, et see tingimus on täidetud (1. detsembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-309/04: Fleisch-Winter, EKL 2005, lk I-10349, punkt 32). Juhul kui selgub, et toetusetaotluses sisalduv kaudne kinnitus oli ebaõige, määratakse eksportijale määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud sanktsioon, välja arvatud juhul, kui on kohaldatav mõni lõike 1 kolmandas lõigus määratletud eranditest (eespool viidatud kohtuotsus Elfering Export, punkt 30).

30 Kõigist eespool esitatud asjaoludest järeldub, et sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas, kus eksportija heausksusest ning kauba olemuse ja päritolu täpsest kirjeldamisest sõltumata selgub, et toetusetaotlusega olemuslikult seotud kinnitus kauba veatu ja standardse turustuskvaliteedi kohta oli ebaõige, tuleb kohaldada artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a ette nähtud vähendamist, välja arvatud juhul, kui on kohaldatav mõni selle artikli lõike 1 kolmandas lõigus loetletud eranditest.

31 Eranditega seonduvalt viitas SEPA ühele vääramatu jõu juhtumile määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu punkti a tähenduses ning ühele erandjuhule artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu punkti b tähenduses.

32 Põllumajandusvaldkonna määrustes tuleb mõiste „vääramatu jõud” all mõista ebatavalisi ja ettenägematuid asjaolusid, mis ei ole asjassepuutuva ettevõtja kontrolli all ning mille tagajärgi ei olnud kogu rakendatud hoolsusele vaatamata võimalik vältida (eespool viidatud kohtuotsus Käserei Champignon Hofmeister, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika).

33 Vastupidi SEPA väidetele ei saa aga pidada ebatavaliseks ja ettenägematuks Saksa pädevate asutuste juhendit, mille kohaselt ei vasta kinnistest tapamajadest pärit liha veatu ja standardse turustuskvaliteedi tingimusele, ega ka eespool viidatud kohtuotsuses SEPA sisalduvaid samasisulisi seisukohti. Nagu Euroopa Kohus eelnevalt nimetatud kohtuotsuse punktides 29 ja 30 sedastas, tulenes juba enne SEPA teostatud eksporti jõustunud ühenduse õigusaktidest, et isegi kui kinnistest tapamajadest pärit liha vastab terviseohutuse nõuetele, on seda lubatud inimtoiduks tarbida üksnes kohalikul turul ja ainult siis, kui on täidetud erinevad lisatingimused.

34 Mis puudutab „erandjuhtude” jaoks ette nähtud erandit, siis ilmneb nii määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu punkti b sõnastusest määruse nr 2945/94 redaktsioonis kui ka selle sätte sõnastusest määruses nr 495/97, et liidu seadusandja tahe oli anda ebaõige toetusetaotluse esitanud eksportijatele võimaluse vabaneda artikli 11 lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud sanktsioonist, kui nad avastavad pärast taotluse esitamist või pärast selle vastuvõtmist, et taotlus on alusetu, ja teatavad sellest viivitamata pädevatele asutustele.

35 SEPA väitis käesolevas asjas Euroopa Kohtus, et enne seda, kui Saksa pädevad asutused kehtestasid juhendi, mille kohaselt ei vasta kinnistest tapamajadest pärit liha veatule ja standardsele turustuskvaliteedile, lähtusid need asutused vastupidisest eeldusest, et kinnistest tapamajadest pärit liha vastab kõigile tingimustele eksporditoetuste saamiseks. Ta väitis veel, et seda juhendit ei olnud avaldatud, ja niipea, kui ta juhendist teada sai, lõpetas ta asjaomaste toodete kohta eksporditoetuse taotluste esitamise.

36 Siseriikliku kohtu ülesanne on kontrollida, kas need väited vastavad tõele ja kas nende asjakohasust kinnitavad ka muud asjaolud. Kui sellest kontrollist ei tulene teisiti, võib käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis esitatud konkreetsete asjaolude kogumit käsitada erandjuhuna määruse nr 3665/87 artikli 11 lõike 1 kolmanda lõigu punkti b tähenduses.

37 Kõiki eelnevaid kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 3665/87 muudetud redaktsiooni artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui lõike 1 kolmandas lõigus ette nähtud eranditest ei tulene teisiti, kohaldatakse lõike 1 esimese lõigu punktis a sätestatud vähendamist muu hulgas juhul, kui selgub, et kaup, mille kohta ekspordiks toetust taotleti, ei olnud veatu ja standardse turustuskvaliteediga, kuigi eksportija oli heauskne ja kirjeldas asjaomase kauba olemust ja päritolu nõuetekohaselt.

Kohtukulud

38 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Komisjoni 27. novembri 1987. aasta määruse (EMÜ) nr 3665/87, milles sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad (muudetud komisjoni 2. detsembri 1994. aasta määrusega (EÜ) nr 2945/94 ja komisjoni 18. märtsi 1997. aasta määrusega (EÜ) nr 495/97), artikli 11 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui lõike 1 kolmandas lõigus ette nähtud eranditest ei tulene teisiti, kohaldatakse lõike 1 esimese

lõigu punktis a sätestatud vähendamist muu hulgas juhul, kui selgub, et kaup, mille kohta ekspordiks toetust taotleti, ei olnud veatu ja standardse turustuskvaliteediga, kuigi eksportija oli heauskne ja kirjeldas asjaomase kauba olemust ja päritolu nõuetekohaselt.

Allkirjad